

PLANETSKÖTARNAS MÅLJAKT

Förarbete

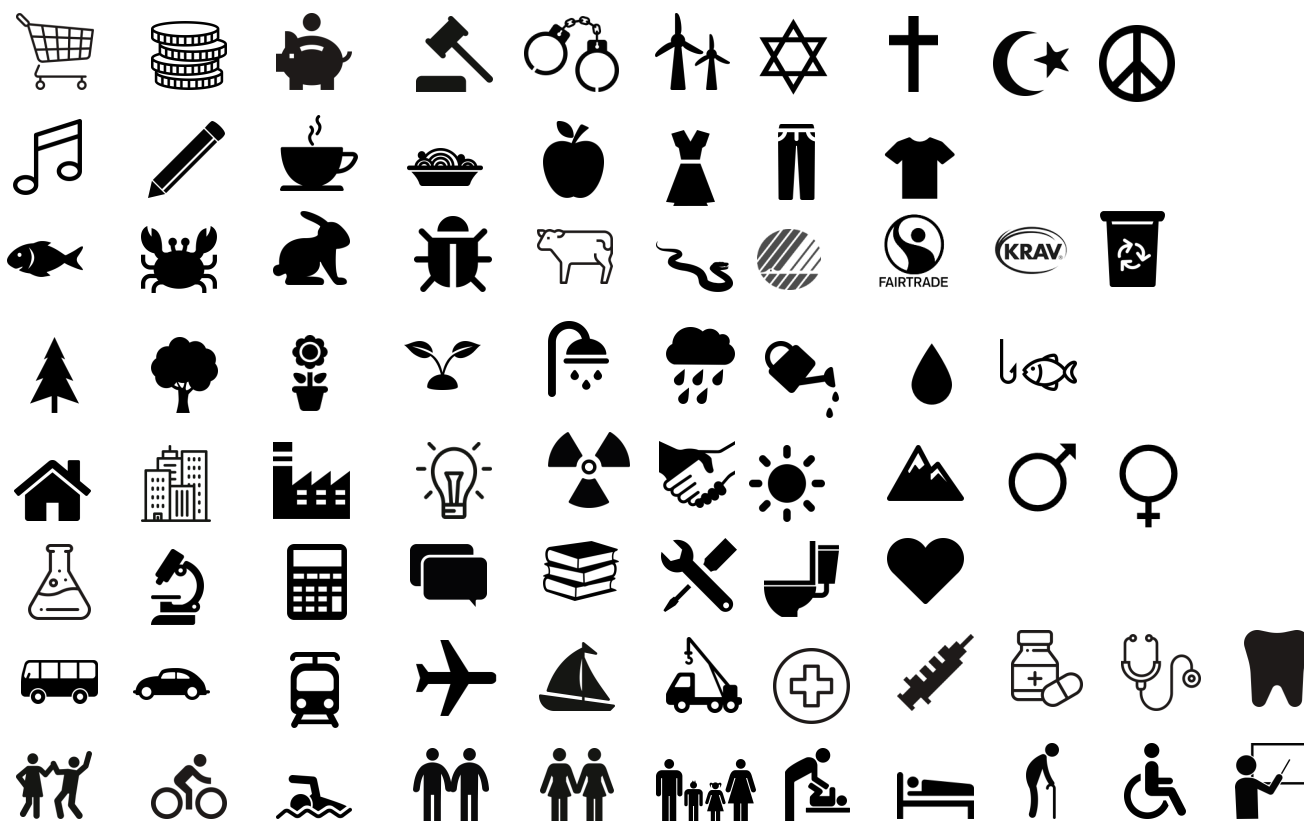
Vi vill att du delar in klassen så att de arbetar två och två. Är det ett ojämnt antal elever kan en grupp vara tre, vuxna kan också vara med om det är svårt att få till par.

Varje grupp får ett Globalt mål att läsa in sig på, och varje grupp har 18 symboler som de skall fundera på om de har något med "deras" mål att göra. Vi vill att eleverna hittar minst 5 symboler som kan kopplas till deras mål. Det kan antingen handla om ett problem som måste lösas eller en lösning på ett problem.

Om klassens elever inte räcker för att arbeta med alla målen väljer du ut vilka mål ni skall arbeta med. Tänk då på att välja mål så att eleverna blir utspridda runt mattan (se nästa sida). Välj hellre t.ex. 1,3,5,7 etc. än 1,2,3,4 etc.

Ingen grupp skall arbeta med mål 17 under förarbetet, men ni får gärna diskutera mål 17 tillsammans i klassen.

Här nedan visas samtliga symboler som kan förekomma i förarbetet. Några av dem kanske du behöver förklara, som t.ex. Peace-märket, Svanen, Krav eller de religiösa symbolerna.

Skolprogram på Tom Tits Experiment

När ni kommer till Tom Tits Experiment kommer vi att arbeta både med jordens utveckling, de Globala målen och programmering. Vi börjar med en introduktion kring jordens utveckling. Eleverna kommer sedan att placeras runt en matta på golvet (se skiss nedan) vid numret för det mål de valt att arbeta med. Alla elever kommer att få ett uppdrag att lösa med hjälp av en Bluebot- eller Beebot-robot.

Efterarbete

Tillbaka i klassrummet kan ni tillsammans diskutera de olika målen och vad de handlar om. Diskutera gärna varför de har valt de olika symbolerna och vilka funderingar runt detta som barnen har.

På Tom Tits hemsida finns uppdrag kring varje mål som ni kan arbeta vidare med. www.tomtit.se/planetskotaren

På www.globalamalen.se finns material och övningar som kan användas i skolan.

INGEN FATTIGDOM

Fattigdom handlar inte bara om att sakna pengar så att man inte har råd med mat eller kläder.

Det kan också vara:

- Att det inte finns tillräckligt många sjukhus och läkare i det land där man bor, eller att det är väldigt långt till sjukvården.
- Att man inte gått i skola, eller gått i skola under bara några få år.
- Att sakna rösträtt och inte få vara med och bestämma.
- Att inte ha en säker plats att bo på.
- Att inte kunna få tag i rent vatten eller att sakna toalett.

För någon som lever i fattigdom känns det nog viktigare att få mat i magen än att bekymra sig över att plastpåsar blåser ut i havet. Att få bort fattigdomen är därför väldigt viktigt för att de andra globala målen skall kunna bli verklighet.

Fattigdom kan kännas som något som finns i andra länder, men det finns överallt. I Sverige lever idag ca 186.000 barn i fattiga familjer.¹ Det är viktigt att vi gör vad vi kan för att få bort fattigdom. Fler människor som inte är fattiga innebär fler utbildade, mätta och glada människor. Vilket skapar ett bättre samhälle för alla, med färre konflikter.

Ni kan hjälpa till genom att till exempel skänka sådant ni inte använder eller komma överens om att inte köpa nya saker i present till varandra det här året. Istället kan presenterna vara något ni gjort själva, något som är köpt på en loppis eller något kul att hitta på tillsammans. Då kan alla vara med.

Vad betyder målet *Ingen fattigdom* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 1, *Ingen fattigdom*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

INGEN HUNGER

Just nu är 850 miljoner människor i världen hungriga: En del av dem bor här i Sverige. Om man är hungrig får man inte i sig tillräcklig med näring för att orka gå i skola eller arbeta.

Särskilt viktigt är det att barn, flickor i puberteten och gravida kvinnor får tillräckligt mycket mat. Varför är det så, tror du?

För att få fram mat till alla människor så behövs inte bara jordbrukare och fabriker som kan producera mat. Det behövs också bra transporter med t.ex. tåg och lastbil. Mat måste också kunna förvaras på ett bra sätt för att inte förstöras innan det kommer fram till människorna. I många länder fungerar det här dåligt och är en anledning till att människor går hungriga.

Samtidigt som människor går hungriga slängs massor av mat, helt i onödan. Varje år slänger hushållen i Sverige 19 kilo mat och 26 liter flytande livsmedel/mat – per person. Totalt 45 kilo³ Om man köper för mycket hinner maten kanske bli för gammal innan vi hunnit äta den och måste därför slängas. Men mat blir inte farligt efter "bäst före-datum" om den har förvarats rätt.

Tips!

- Använd all mat som finns i kylskåpet.
- Släng ingen mat i onödan – Lita på dina sinnen och titta, lukta och smaka på maten först!
- Kolla med butikschefen i din närmaste affär om de kan tänka sig att sälja kantstötta frukter och grönsaker lite billigare, istället för att kasta.
- Utmana klasskompisarna i en matsvinnstävling!

Hur gör du för att minska på mängden mat som kastas eller transporteras långt?

Vad betyder målet *Ingen hunger* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 2, *Ingen hunger* att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

Om du mår bra är chansen större att du är med och påverkar och bidrar till att samhället utvecklas. I Sverige har vi därför gratis sjukvård och medicin för alla barn. Så bra är det inte i alla länder.

Alla länder måste se till att de som bor där kan få sjukvård när de behöver det. Alla människor har också rätt till rent vatten, mat, ren luft och toaletter. De här sakerna behövs för att människor ska må bra. Tyvärr finns det länder där detta inte fungerar bra eller inte ens finns. I många länder saknas t.ex. ålderdomshem eller hjälp till väldigt sjuka eller funktionsnedsatta.

Alla måste få möjlighet att må så bra som möjligt. Då är det viktigt att mediciner som t.ex. antibiotika fungerar. Eftersom det använts för mycket antibiotika både för djur och människor i världen, finns det risk att bakterier inte dör av antibiotika.

Kroppen mår bra av att äta god och nyttig mat. Den mår även bra av frisk luft och av att röra på sig. Spring, cykla, hoppa, promenera och umgås med dina vänner utomhus! Det gör att du håller dig friskare eftersom kroppen blir mer tålig.

Om du använder reflexer och lampor när du är ute i trafiken minskar risken för olyckor och du kan fortsätta förändra världen.

Kroppens kemi gör dig lycklig. När någon klappar eller kramar dig släpps ett ämne loss i kroppen, detta ämne heter oxytocin. Det gör att du mår bra. Kramas mycket–men fråga först!

Hur mycket rör du dig varje dag?

Vad betyder målet *Hälsa och välbefinnande* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 3, *Hälsa och välbefinnande*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

3 HÄLSA OCH
VÄLBEFINNANDE

GOD UTBILDNING FÖR ALLA

Utbildning är en mänsklig rättighet.

Forskning säger att utbildning är viktigt för att vi ska må bra och kunna utveckla oss själva och vår värld. Med kunskap kan du ta rätt beslut. Om du t.ex. har lärt dig något om att ett mål är att vi skall ha ett samhälle där alla får vara med, ~~de~~ så kan du fatta beslut som gör skillnad. Genom att Du kan se till att alla får vara med på det ni gör på rasterna.

I Sverige har vi skolplikt men i flera länder finns barn som inte får eller kan gå i skolan. Du har därför stora möjligheter att vara med och skapa en bättre värld för alla.

774 miljoner människor i världen kan inte läsa och skriva. Det är väldigt många människor! Ungefär 500 miljoner av dem är kvinnor. Det finns flera orsaker till varför så många kvinnor inte kan läsa och skriva. Några är att

- Många flickor har inte ordentliga mensskydd och stannar hemma från skolan när de har mens, ca en vecka varje månad.
- En del flickor måste stanna hemma och hjälpa till med hushållssysslor eller så har
- familjen inte råd att betala för skolan.

För varje år är det fler och fler flickor som går klart skolan, så det blir bättre!

Det är viktigt att även vuxna kan få gå i skola om de behöver det. Det skall heller inte spela någon roll om en tex. sitter i rullstol eller om en behöver särskilt stöd i skolan – alla har rätt till utbildning.

Att lära sig nya saker gör vi hela livet både i skolan och på arbetet men även på vår fritid, t ex när du läser böcker, pratar med andra personer, ser på YouTube, idrottar, spelar ett instrument eller besöker ett museum. Vad gillar du att lära dig mer om?

Vad betyder målet *God utbildning för alla* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 4, *God utbildning för alla*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

JÄMSTÄLLDHET

Jämställdhet betyder att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Jämställdhet är ett måste för att vi ska kunna leva hållbart och i fred.

I vissa yrken får kvinnor och män inte samma lön även om de arbetar med samma sak. Vissa mediciner är utprovade på män och passar kanske inte lika bra för kvinnor. På vissa håll anses det konstigt när pappor är hemma med sina barn och i några länder anses det konstigt att kvinnor kör bil. På vissa håll är en del yrken för män och andra för kvinnor. Det här är exempel på sådant som behöver ändras så att det blir mer jämställt.

Världen blir bättre då pojkar och flickor kan bidra på lika villkor genom sina förmågor och kunskaper. Alla har fantastiska förmågor, idéer och drivkrafter. Det måste vi ta vara på.

På er skola finns en läroplan. I den står det att alla ska behandlas lika oavsett kön. Är det så? Vad kan du göra för att din skola, hem och fritid ska bli mer jämställt?

Vad betyder målet *Jämställdhet* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 5, *Jämställdhet*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

5 JÄMSTÄLLDHET

RENT VATTEN OCH SANITET

Vattnet som finns på jorden har funnits här sedan jorden bildades. Vattnet vi dricker är samma som det dinosaurierna drack. Det går runt i ett fantastiskt kretslopp. Problemet är att vi smutsar ner vattnet på ett helt annat sätt än vad dinosaurierna gjorde och därför måste vi rena vattnet. Bäst är om vi låter bli att smutsa ner vattnet! Ett sätt är hålla vattnet rent är att inte spola ner annat kiss, bajs och toalettpapper i toaletten.

För att odla mat och producera livsmedel, kläder och andra produkter i fabriker behövs mycket vatten. I en del länder finns inte tillräckligt många reningsverk, det gör att smutsigt vatten från både fabriker och bostäder släpps ut i och blandas med vatten där människor hämtar sitt dricksvatten. Smutsigt vatten sprider både sjukdomar och förgiftar människor och djur som dricker av vattnet.

Många människor i världen har inte vatten ända fram till huset där de bor. Det innebär att de inte har någon vattenkran att vrida på när de behöver vatten. Istället får man hämta vatten vid t. ex en brunn i marken. Ofta är det kvinnor och flickor som då får gå långt för att hämta vatten. Många flickor är tvungna vara hemma från skolan för att istället hämta vatten till sina familjer.

Grundvatten kallas det vatten som finns under jorden i vattnets kretslopp. För att dricksvatten försöker man använda så mycket grundvatten som möjligt eftersom det är rent vatten., därför måste vi vara rädda om grundvattnet. Klimatet och vädret påverkar hur mycket användbart grundvatten som finns. Brist på vatten och smutsigt vatten kan leda till sjukdomar. Det kan även orsaka konflikter, både mellan människor och mellan länder.

För att det inte ska bli vattenbrist eller att vattnet blir förorenat måste vi hjälpas åt att inte slösa med vattnet och tänka ut smarta lösningar så att alla får tillgång till rent vatten.

I många länder finns familjer som inte har toalett i sina hem. Fundera över hur det skulle vara. Var skulle ni bajsas om ni inte hade toalett hemma?

Vad betyder målet *Rent vatten och sanitet* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 6, *Rent vatten och sanitet*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

6 RENT VATTEN OCH SANITET

HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

En energikälla är något som finns i naturen och som kan omvandlas till el och värme. Energi kan fås från sol, vind, vatten, uran, kol, olja, ved eller annan biomassa.

Energikällor som kan användas om och om igen kallas förnybara energikällor. De är sol, vind, vatten och biomassa. De är de bästa energikällorna! Energikällor som inte är förnybara kallas för fossila bränslen. När vi använder fossila bränslen som uran, olja och kol, släpps avgaser ut som bidrar till att vårt klimat förändras och blir varmare. Avgaserna kallas växthusgaser och innehåller mycket koldioxid.

När koldioxiden fanns kvar i oljan långt nere i jorden så var det ingen fara, men nu när vi släpper ut koldioxiden i luften så så värms atmosfären kring vår planet upp, och det blir för varmt på jorden. De flesta bilar, lastbilar och flyg drivs på bränslen som är tillverkade av olja, eller andra fossila bränslen.

Att ha modern och förnybar energi och rena bränslen är viktigt för att uppnå många av de andra globala målen som t.ex. ingen fattigdom, ingen hunger, bra hälsa, att stoppa klimatförändringarna och rent vatten till alla. Det bästa är skulle vara om vi inte använder fossila bränslen alls.

Eftersom vi använder många saker i vår vardag som behöver eller drivs av el så måste vi försöka påverka alla att använda så mycket förnybar el-energi som möjligt. Om vi lyckas med det kommer det resultera i att vi släpper ut mindre koldioxid i atmosfären.. Vi måste också minska vår totala energiförbrukning, och för att göra det måste vi ändra våra vanor. Det kan kännas svårt att ändra vanor, men om många gör det tillsammans lyckas vi!

Vad skulle du kunna göra annorlunda i vardagen för att minska din energiförbrukning?

Vad betyder målet *Hållbar energi* för alla, för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 7, *Hållbar energi* åt alla, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

7 HÅLLBAR ENERGI
FÖR ALLA

ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT

Mer än hälften av alla i hela världen som arbetar, har oschyssta anställningar. Det kan handla om låg lön, konstiga arbetstider, dålig arbetsmiljö och elaka chefer. Många gånger är kvinnor och barn värst drabbade (det finns faktiskt barn som måste jobba).

Ekonomisk tillväxt handlar om hur mycket ett samhälles produktion av varor och tjänster ökar under en tidsperiod, under t. ex ett år. Ett lands ekonomiska tillväxt mäts ofta i BNP - bruttonationalprodukt. Det kan säga att det är värdet av allt vi köper och säljer inom ett land av varor och tjänster. Länder med ett lågt BNP är fattiga länder.

Du kan hjälpa till genom att t.ex. köpa saker som är märkta med Krav eller Fairtrade. Det är märkningar på varor som tillverkas på ett bra sätt. Om vi som handlar vill ha saker som är tillverkade på ett schysst sätt kommer tillverkarna att vara tvungna att behandla sina anställda rättvist för att få sälja sina varor.

Det finns också annat ni kan göra, både hemma och i skolan. Vuxna och barn utför massor av arbete varje dag. I hemmet behöver det kanske fixa frukost, plocka i och ur diskmaskinen, duka bordet, laga mat, läsa läxor, sköta om husdjur och hämta posten - varje dag. Varje vecka måste någon handla, städa, tvätta kläder och vattna blommor. Vuxna och barn gör förmodligen olika typer av arbeten och arbetar olika lång tid. men ni Ni skulle kunna fundera över hur rättvisa ni är i er familj när det gäller hemarbete. Om det inte verkar vara rättvisa arbetsförhållanden i er familj så kan ni tillsammans dela upp arbetet hemma för att det blir

anständiga och rättvisa arbetsvillkor för alla !

Hur delar ni på arbetssysslorna hemma hos er?

Vad betyder målet *Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt*, för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 8, *Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

8 ANSTÄNDIGA
ARBETSVILLKOR
OCH EKONOMISK
TILLVÄXT

FAIRTRADE

HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR

En uppfinning är en lösning på ett speciellt problem. Allt vi har runt omkring oss är uppfinningar, en del uppfinningar är bra och en del är mindre bra. Man kan säga att vi alla är uppfinnare eftersom vi löser problem i vardagen.

En innovation är en uppfinning som tillverkas och sprids till många människor. Det finns många innovationer som har uppfunnits i Sverige. Skiftnyckeln, blixtlåset, respiratorn, säkerhetsbältet, rörtången, frigolit, dynamit och uppblåsbar cykelhjälm är några exempel på det.

Infrastruktur är de viktiga system som behövs för att samhället ska fungera. Hit räknas t.ex. vägar, järnvägar, busslinjer, elnät, vattenledningar, avlopp och internet. Många tror att städerna i framtiden kommer att bli fler och vara större än vad de är nu. Det finns alltså all möjlighet att redan nu skapa städer som vi vill ha i framtiden. Att bygga bra och hållbar infrastruktur från början blir då extra viktigt. Hållbara transporter och industrier som har miljövänliga tekniker och släpper ut så lite avfall som möjligt är viktiga för att städerna skall kunna bli hållbara.

Ni kan ha lösningen på framtidens problem. Era innovationer kan vara de som hjälper industrin att tillverka saker på ett hållbart sätt. Kanske är det ni som kommer på hur man kan bygga vägar eller avloppssystem på ett nytt och spännande sätt!

Vad skulle du vilja uppfinna för att skapa en hållbarare värld?

Vad betyder målet *Hållbar industri, innovation och infrastruktur*, för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 9, *Hållbar industri, innovation och infrastruktur*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

9 HÅLLBAR INDUSTRI,
INNOVATIONER OCH
INFRASTRUKTUR

MINSKAD OJÄMLIKHET

Vår planet tillhör alla. Inga länder eller gränser kan ändra på det. Vi måste dela på resurserna. Jämnt.

Jämlikhet betyder att alla har lika rättigheter. Det ska inte spela någon roll vilka förmågor du har, vilket land du bor i eller är född i. Vilken hudfärg eller kön du har. Inte heller vilken gud du tror och religion du har. Alla ska ha samma möjligheter utifrån sina behov!

I grund och botten är vi mer lika varandra än olika. Alla människor har drömmar, viljor, känslor och förmågor. Det gör oss alla lika. Några av oss kan prata flera språk eller kan springa fort. Några har svårt att nå saker, andra har glasögon och vissa hör dåligt. Allt det gör oss olika.

Jämlikhet, fred och frihet från våld är nödvändigt för att bygga upp hållbara samhällen där alla människor kan använda sina förmågor på bästa sätt.

Orättvisor som beror på var man kommer ifrån, var man bor eller vem man väljer att leva tillsammans med, finns i många länder, även i Sverige. På vissa håll får man inte gifta sig med den man vill. En del får inte det arbete den är utbildad för och på andra håll har alla inte rätt att rösta eller inte rätt till sjukvård. En del blir inte rättvist dömda i domstol. Det här är exempel på sådant som behöver ändras så att det blir mer jämnt.

Hur skulle du kunna hjälpa till för att skapa en mer jämlik värld?

Vad betyder målet *Minskad ojämlikhet* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 10, *Minskad ojämlikhet*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

10 MINSKAD
OJÄMLIKHET

HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

Infrastruktur är de viktiga system som behövs för att samhällen och städer ska fungera. Hit räknas t.ex. vägar, järnvägar, busslinjer, elnät, vattenledningar, avlopp och internet.

Många tror att städerna i framtiden kommer att bli fler och vara större än vad de är nu. Det finns alltså all möjlighet att redan nu skapa de städer vi vill ha i framtiden.. Att bygga en bra och hållbar infrastruktur från början blir då särskilt viktigt. Hållbara transporter, bostäder, avlopp och vattenrening samt industrier som har miljövänliga tekniker och släpper ut så lite avfall som möjligt är viktigt för att städerna skall kunna bli hållbara, och fungera för många innevånare.

Att bygga bra och hållbar infrastruktur från början är som sagt viktigt i en ny stad, men måste såklart också fungera i de städer som redan finns. I många stora städer i världen samlas fattiga människor i slumområden, där det saknas infrastruktur. I slummen saknas bl.a. bra bostäder, rent vatten, toaletter, skolor, elektricitet och avfallshantering.

För att vi, städerna och naturen ska må bra är det viktigt att vi planterar träd och växter också i städerna. De hjälper till att skapa mysiga miljöer, samtidigt som de tar hand om vissa föroreningar, sänker temperaturen och ljudnivån i stadsmiljön.

Hur skulle du vilja bo i framtiden?

Vad betyder målet *Hållbara städer och samhällen* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 11, *Hållbara städer och samhällen*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

När saker tillverkas påverkas ofta miljön på ett dåligt sätt eftersom tillverkningen använder jordens resurser och ibland släpper ut farliga ämnen. Ibland tillverkas sakerna av farliga ämnen. Därför måste vi se till att bara handla det vi verkligen behöver, och se till att det vi köper ska vara tillverkat på ett bra sätt och av ofarliga ämnen.

Hållbar konsumtion (handel) och produktion (tillverkning) bidrar till många bra saker som t.ex. minskade utsläpp av farliga kemikalier. Det gör också att de som arbetar med produktionen får bättre arbetsförhållanden och högre löner, vilket gör att de blir friskare och får mer betalt.

Det är viktigt att det finns information i affären om det som säljs, så att den som handlar kan välja det som är mest hållbart. Informationen kan vara i form av olika miljömärkningar, tydliga innehållsförteckningar eller information på hemsidor.

Något som är kul och kreativt är att försöka tillverka något nytt av något gammalt. Kolla lite extra noga hemma och i skolan. Där kan det finnas material att tillverka nya saker av! När ni använder det ni redan har, slipper ni köpa nya saker och bidrar på så sätt till ett hållbart samhälle. Använd er fantasi och återvinn, återanvänd och återbruka!

Tips!

- Ha en bytardag eller loppis för sådant som du inte använder längre t ex leksaker, spel, böcker.
- Lämna vidare kläder till en kompis eller till insamling.
- Laga hål i kläderna med snygga märken och lappar.

Vad skulle du kunna göra för att blir en bra planetskötarkonsument? (Den som köper eller använder en vara eller tjänst på ett så hållbart sätt som möjligt)

Vad betyder målet *Hållbar konsumtion och produktion* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 12, *Hållbar konsumtion och produktion*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Klimatet på jorden har alltid varierat, och livet på jorden kan återhämta sig från istider och stora temperaturhöjningar. Den globala uppvärmningen som pågår just nu sker dock mycket snabbt. Detta gör att ekosystemen inte hinner anpassa sig i takt med klimatförändringarna. Det innebär att vissa djur och växter som är känsliga dör ut. Det finns en risk att vi får en betydande förlust av biologisk mångfald. Det vill säga att djur och växter dör ut, vilket medför mindre tåliga och produktiva ekosystem.

Klimatförändringarna gör att extremväder blir vanligare. På vissa platser kommer nederbörden att öka betydligt, medan andra kommer att drabbas av extrem torka.

För att undvika ännu allvarligare klimatförändringar måste utsläppen av växthusgaser minska. Om vi människor snabbt minskar utsläppen av växthusgaser från fossil energi (kol och olja), minskar utsläppen från jordbruk, och gör att skogsbruket hållbart så att skogen kan ta upp så mycket koldioxid som möjligt, kan vi bekämpa klimatförändringarna. Delar av klimatförändringen kan bara lösas med stora förändringar i samhället, vilket kräver politiska beslut. Annat går att påverka själv genom att ändra sina vanor i vardagen. Som hur vi transporterar varor och människor, vilken mat vi äter, hur vi bygger våra hus, hur vi sparar och konsumerar prylar och kläder, vilka alla orsakar koldioxidutsläpp.

När vi tillverkar eller transporterar saker och människor så används energi. Ofta används fossila bränslen. Mycket av den plast vi använder är gjord av olja. Plastsopor bränns ofta och då släpps koldioxiden ut i luften. Det bästa är om vi inte använder fossila bränslen och tänker på vad det är vi köper. För att göra det måste vi ändra våra vanor.

Vad kan du göra i din vardag för att minska klimatförändringarna?

Vad betyder mål 13, *Bekämpa klimatförändringen* för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 13, *Bekämpa klimatförändringen*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

13 BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGEN

HAV OCH MARINA RESURSER

Det finns mycket föroreningar och skräp i haven. I Stilla havet har det bildats en stor ö som är gjord av plast. I Östersjön finns också massor av plast. All den här plasten måste bort ur haven. Många uppfinnare arbetar med att komma på hur man skall göra det och i olika hav provas olika lösningar. Kanske kan ni komma på en bra lösning!

På vissa platser spolats föroreningar och skräp ut i haven direkt från toaletter och fabriker. På andra håll tippas sopor direkt från lastbilar ner i havet. Det skadar alla levande organismer i haven. Fiskarna blir färre och färre. Haven mår dåligt. Vi människor måste skärpa oss!

Några av de marina resurserna är salt, alger och fisk. Den mat vi kan hämta ur haven är viktig för att alla människor skall kunna äta sig mätta, men vi måste hämta maten på ett hållbart sätt. Om vi t.ex. fiskar för mycket på samma ställe så kan fisken ta slut.

Det finns forskare som börjat odla alger i haven, som en åker fast i havet. Alger kan användas till mycket; som mat, göra batterier av, till biogas eller kanske till en nedbrytbar plast. Alger är en fantastisk resurs!

Tips!

- Blastbanta –undvik engångsartiklar och onödig användning av plast.
- Titta efter miljömärkningar på fisk och skaldjur när ni handlar.
- Källsortera och plogga–Se till att skräpet hamnar rätt! Skräp som kastas på marken bidrar till att plaster sprids i vårt dagvatten, och ut i åar, älvar, sjöar och hav.

Vad kan du förändra i din vardag så att hav- och marina resurser mår bättre?

Vad betyder mål 14, *Hav och marina resurser*, för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 14, *Hav och marina resurser*, att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

Naturen hjälper oss med väldigt mycket. Ett exempel på det är träd som svalkar eller ger oss syre. Allt i naturen har en uppgift – därför är alla växter och djur viktiga och mångfald en nödvändighet.

Människor behöver väldigt mycket från naturen. Det kan vara mat, energi, vatten, mineraler, läkemedel och förnyelsebara råmaterial som t.ex. trä. Det vi hämtar eller får från naturen kallas för naturresurser. Vi behöver ta hand om naturen genom att inte släppa ut föroreningar eller smutsa ner vattnet. Vi måste också tänka på att inte ta ut för mycket material som inte kan förnyas så att naturresurserna räcker till alla, även i framtiden

Vi behöver så stor biologisk mångfald som möjligt för att jorden ska må bra. Om någon del av naturen försvinner rubbas balansen och en del av ekosystemet blir skadat. Över 2000 av Sveriges djur, växter och svampar är hotade och riskerar att försvinna. Det är många! Vi måste hjälpas åt för att så många växter och djur som möjligt skall finnas kvar!

Tips!

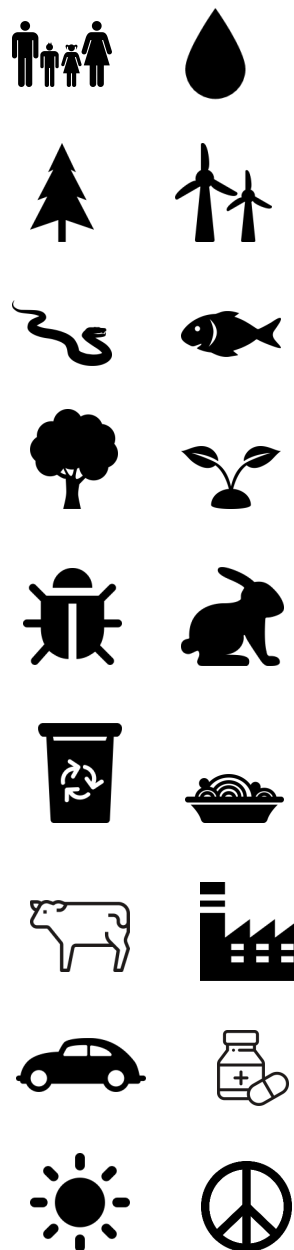
- Plantera växter som insekter tycker om.
- Städa inte så mycket i din trädgård, eller ute på gården! Många djur tycker om gamla stubbar och löv.
- Bygg en insektshotell där pollinerande insekter kan lägga sina ägg.

Vad tror du skulle hända om t ex våra bin försvann?

Vad betyder mål 15, *Ekosystem och biologisk mångfald*, för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 15, *Ekosystem och biologisk mångfald* att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

Våld i alla former är det största hotet mot utveckling!

Inga framsteg kan nås i en värld med våld, hot om våld eller konflikter. Ett inkluderande samhälle låter alla människor i landet få samma möjligheter oavsett vilka förmågor du har, vilket land de kommer ifrån, vilken hudfärg, kön eller religion du har. När världens ledare satte upp målen för en hållbar utveckling använde de uttrycket "*Leave no one behind*", alla ska vara med!

Fred och frihet är enda lösningen. När människor kan vara med och påverka genom t.ex. våga säga vad man tycker, lyssna på andras åsikter, demokratiska val och när de känner att lagen behandlar alla lika så blir det blir färre konflikter.

Vi på Tom Tits Experiment och många med oss är övertygade om att glädje och vänlighet kan förändra världen. Ser du någon le mot dig är det svårt att inte le tillbaka. I våra hjärnor finns "spegelneuroner" som bl.a. aktiveras när vi tittar på andra människor och då gör vi gärna som andra gör. Vi gäspar när andra gäspar och skrattar när andra skrattar, vi är härmapor helt enkelt. Om någon är vänlig mot dig vill du gärna vara vänlig tillbaka. Att vara snäll och vänlig även mot sådana som vi inte kommer så bra överens med, eller mot någon som är ensam, är ett sätt att förändra världen.

Vad skulle du kunna göra i din vardag för att vara en schysst kompis?

Vad betyder mål 16, *Fredliga och inkluderande samhällen*, för er?

Här till höger finns några symboler. Titta på dem och fundera över om det är några av dem som ni tycker har med mål 15, *Fredliga och inkluderande samhällen* att göra. Försök att hitta minst 5 symboler som ni tycker passar. Diskutera varför ni tycker så.

Tom Tits
Experiment

GENOMFÖRANDE OCH GLOBALT PARTNERSKAP

(Observera att ingen grupp skall arbeta med detta mål under förarbetet, men ni får gärna diskutera mål 17 tillsammans)

Det kommer krävas massor med jobb och engagemang för att vår framtid ska bli så ljus som vi önskar.

Det är därför vi alla behövs! Alla på vår planet måste hjälpas åt. Alla kan inte göra allt men alla göra något. Det är tillsammans, som Planetskötare, vi bygger framtiden!

Att vara planetskötare är inget nytt. Tillsammans har vi länge gjort saker för att Jorden skall bli en bättre plats att vara på. Fast vi har kanske inte tänkt på att vi faktiskt är just planetskötare.

Tittar vi ungefär femtio år tillbaka i tiden så har det hänt mycket som är bra. Fråga en vuxen som är runt femtio år om hur det var när hen var liten. Satt de med eller utan bilbälte i bilen? Använde de cykelhjälm? Vad lekte de på rasten? Vad såg de på TV? Vilka uppfinningar fanns inte då? Vilka uppfinningar fanns då som inte används nu? Var det många som saknade arbete? Hur var det att arbeta? Tycker de att världen har blivit bättre?

Några saker som har blivit mycket bättre sedan år 2000:⁶

Färre fattiga – Antalet människor som lever i extrem fattigdom har halverats.

Fler barn i skola – År 2000 började ungefär 8 av 10 barn i skolan. Idag är det 9 av 10 barn som börjar skolan. Tänk så stor skillnad det blir i hela världen!

Rent vatten – Många miljoner fler människor har fått tillgång till rent vatten sedan år 2000.

PLANETSKÖTARNAS MÅLJAKT

Källor

Informationen i Planetsköternas Måljakt utgår från FN's 17 globala mål för hållbar utveckling. Läs mer och fördjupa era kunskaper på www.globalamalen.se.

De siffror som är angivna i materialet har fått en fotnot och redovisas med källa här nedanför.

- 1: Salonen Tapio, Kaharascho Fridh Madeleine, Soares Lindberg Maria *Barnfattigdom i Sverige, Rapport 2018*, Rädda barnen, 2018, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/14233/pdf/rb_rapport_2018_final.pdf (hämtad 2019-05-23)
- 2: FN's utvecklingsprogram UNDP, *Globala Målen mål 2 Ingen hunger*, <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-2-ingen-hunger/>, (hämtad 2019-05-23)
- 3: WWF, *Så kan du minska matsvinnet*, <https://www.wwf.se/reportage/sa-kan-du-minska-matsvinnet/>, 2018-06-25 (hämtad 2019-05-23)
- 4: FN's utvecklingsprogram UNDP, *Globala Målen mål 4 God utbildning för alla*, <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-4-god-utbildning-alla/>, (hämtad 2019-05-23)
- 5: Artdatabanken, *Rödlista 2015--sammanfattning*, <https://www.artdatabanken.se/var-verksamhet/rodlistning/sammanfattning-rodlista-2015/>, 2017-04-28 (hämtad 2019-05-23)
- 6: FN's utvecklingsprogram UNDP, Landin Staffan, *Blir världen bättre*, <http://www.globalamalen.se/wp-content/uploads/2016/10/Blir-varlden-battre.pdf> 2016 (hämtad 2019-05-23)